

16/7

61

DOROTHY SAYERS SOM APOLOGET

Som detektivförfattare var Dorothy Sayers — det är nu tio år sedan hon slutade — på en gång hederlig och fantastisk. Hennes mordmetoder blev mer och mer osannolika, hon insvepte brottet i ett myller av osannolika personer och händelser, och i allt högre grad bedövade hon läsarens omdöme genom lysande skildringar, som föga eller slut hade med saken att göra. Till slut blev tekniken irriterande, hon tyckte knappast länge ha kraft att begå det ofrånkomliga mordet, man fick mer av romantisk bakgrund och av lord Peter Wimseys vimsigt-kvicka konversation än av rejält detektivarbete. Men ohederlig var hon aldrig. Liksom hos Chesterton skymtade övernaturliga förklaringar, men de avvisades alltid med förakt. Mord genom klockspel förekom, men inte mord av historieberättaren — såsom hos Agatha Christie och Crofts — eller av personer som man antar vara avförda ur framställningen. Och framför allt: läsaren lurades endast med legitima medel; han blev duperad, men kände sig inte skojad.

Blandningen av rationalism och fantasi — liksom de intelligent infallen och den energiska stilen — möter hos Dorothy Sayers även i hennes nya skepnad som trons försvarare. Till kärnpunkterna i hennes senaste bok (*Creed or Chaos?*, Methuen 1947) hör betonandet av den förnuftsmissiga världsförklarings, dvs. av dogmsystemets primära betydelse. Bokens titel kan leda till föreställningen att Dorothy Sayers hör till de många som betraktar den religiösa tron främst som ett slags psykisk medicin, som ett medel att skapa lugn och ordning hos människorna och därmed också i världen. Men det är kristendomens sanning, inte dess fördelar som hon i första rummet propagerar för. Hon uttalar sitt förakt för dem som i religionen söker en vag och trösterik tro, en tro som just på grund av sitt allmänna och oklara innehåll är lätt att svälja. Utan dogmer blir kristendomen "ingenting annat än ett mjåkigt önsketänkande om ett moraliskt liv". Det är inte tillräckligt "att förena en beskedlig och snällt Jesusaktig sentimentalitet med en vagt humanitär etik"; på den vägen återfaller man i ett urgammalt kätteri. "Endast den katolska kyrkan har bevarat sin prestige, och det beror på att den sätter teologin i förgrunden." "Det är ödesdigert att låta folk tro att kristendomen blott är en känslöstämning; det är absolut nödvändigt att hålla på att den först och främst är en rationell förklaring av universum."

Vilka dogmer skall man då tro på, och hur skall det lyckas att tro på dem? När det gäller att besvara de frågorna möter den fantastiska och romantiska Dorothy Sayers. Hon skildrar sina dogmer och hur besvärligt det är att godta dem ungefär på samma sätt som tros- och yrkesbrodern Chesterton förr i tiden; det blir något festligt och glansfullt just över orimligheten, och då författaren presenterar den otroliga lösningen är det med samma munterhet som då hon drar fram den mördare som till läsarens förnöjelse och förvillande hållits dold så skickligt och så länge. Ingen trollkarl kan ha mera nöje av sin uppvisning, och ingen kan verka mera

hemlighetsfull och initierad. "Det är dogmen som är dramat", förkunnar Sayers — inte den vaga längtan efter godhet, inte de trösterika känslorna, inte löftet "om någonting trevligt efter döden". Men då det nummer som inledes med så ivriga gester och förklaringar verkligen utföres blir nog många läsare besvikna. Varför har den allsmäktige och allgode guden skapat en så tvevelaktig värld; varför lät han inte det hela vara eller ordnade ett perfekt dockskåp? Ja, det är, erkänner Sayers, ett mysterium. Endast den skapande konstnären kan svara på frågan, och han vill inte, "ty han är van vid att betrakta all skapande verksamhet som i och för sig berättigad". Här antydes alltså att världen är en konstnärlig nyck från Guds sida — men klart säges det inte ut, det är för stötande. Inför prestationer som dessa — helt i Chestertons stil — undrar man om författarens glädje förklaras av religionens förmåga att trösta eller av konstsyckets förmåga att roa den som utför det.

Dorothy Sayers.

I början av 1920-talet utgav en amerikansk journalist, Bruce Barton, en egenartad biografi över Jesus, "mannen som ingen känner" (*The man nobody knows*). Jesus framställdes som en hundra procentig amerikansk he-man — en duktig fotgängare och sportsman, en trevlig karl och en första klassens försäljare. Ingen lär så totalt ha skrapat bort den Kristusbild som kristna hållit helig och hedningarna beundrat; det gällde att "sälja" Jesus till Babbitt. Dorothy Sayers går en smula i samma stil. Jesus var på en gång gud och människa. Som människa var han, framhäver Sayers, ingen träkmäns, ingen "milk-and-water person". Tvärtom, han kunde vara oförsämd och hetsig, han hade sinne för humor, och han både åt och drack gärna i opassande sällskap. Det är icke Babbitt, men väl en ungdomspräst av den hurtiga typen som denne alltför mänskliga Jesus erinrar om.

Bäst är Dorothy Sayers då hon låter dogmerna vara och ägnar sig åt psykologisk analys i moraliserande syfte. Uppsatsen om dödssynderna innehåller, trots en tendens till svammel, både skarpsynta reflexioner och anständig uppbyggelse. Och läsaren glömmar aldrig att han har att göra med en livlig och intelligent dam.

Herbert Tingsten